

csolatban. A szerző maga is megtapasztalta, hogy a tudósok megszólalásának ára van: vagy beállnak a főáramba, és tudománytalan állításokkal egyetértve cáfolniuk kell a tudomány eredményeit, vagy ára lesz az igazság melletti kiállásuknak, páriákká lesznek, tudományosan ellehetetlenítik őket. A jelenlegi társadalmi igazságosság doktrínája megköveteli a tudósokat foglalkoztató intézményektől kutatóik cenzúrázását, ami már most azt eredményezi, hogy vége a tudományos élet szabadságának, amint ez a könyv végén a „Következtetés” című befejező részben olvasható. Noha a tudomány tagadása valamilyen mértékben mindig jelen volt az emberiség történetében, Soh arra biztat mindenkit, hogy néha álljon meg, lépjen hátra, és tegye fel a kérdést, hogy miért hisz abban, amiben hisz.

A mű utolsó szavai a köszöneté azok felé, akik támogatták a szerzőt abban, hogy szabadon elmondhassa a szexológia területén végzett kutatásai alapján azokat az igazságokat, amelyeket a genderideológia megpróbál tagadni vagy cáfolni nemcsak a transzneműséggel gyermekeik miatt találkozó szülők, hanem minden ember előtt.

Debra Soh könyve rendkívül érdekes, de nem egyszerű olvasmány azok számára, akik kevésbé vagy egyáltalán nem jártasak a „gendertudományok” szóhasználatában. Noha a különböző társadalmi nemeket jelző, sokszor rövidített kifejezéseket megmagyarázza a szerző, többször vissza kell lapozni, ha néhány oldallal később tisztában akar lenni az olvasó azzal, hogy az adott fejezetben pontosan miről is van szó.

Összegzésként elmondható, hogy a szerző által ismertetett tudományos tények és az idegtudományi kutatási eredmények korrekt bemutatása valóban elgondolkodtató, ugyanakkor rádöbbenik az olvasót: a kultúrának és a politikának köszönhetően a genderideológia szinte észrevétlenül terjeszkedik

az élet minden területén és próbálja meg saját „tényeit” megdönthetetlen és megtámadhatatlan igazságként bemutatni. A könyv jószívvel ajánlható mindazok számára, akik meg szeretnék ismerni a társadalmi nem fogalmát és tartalmát, annak kapcsolatát a biológiai nemmel, kíváncsiak a gendertudományoknak a társadalmi élet különböző szegmenseire és a tudományos életre gyakorolt hatásaira, vagy csak fel szeretnék venni a harcot a genderideológia ellen a gyermekek, az ifjúság és az ember igaz természetének és a tudományosságnak megfelelő gondolkodás védelmében.

*Kék Emerencia*

## Kuklay Antal: A kráter peremén

Üveghegy, Százhalombatta, 2020.

Kuklay Antal *A kráter peremén* című könyvének nyolcadik kiadását tartja kezében az olvasó, amely harminc év elteltével és többszöri újraolvasás után sem veszített sem az elevenességéből, sem az aktualitásából. Izgalmas olvasmány, amely egyszerre nyújt intellektuális és lelki élményt: akárhányszor kézbe vesszük, megérintő, megmozgató, gyakran megrendítő belső utazás részesei lehetünk.

*A kráter peremén* szerzője, Kuklay Antal 1932-ben született a Tisza-menti Csapon, teológus, művészettörténész, könyvtáros, római katolikus pap. 1957–1963-ig börtönben ült, ezután két évig fizikai munkát végzett, majd 1965-ban a sárospataki plébániára került, ahol könyvtárosként és levéltárosként dolgozott. 1971-től a Katolikus Gyűjtemény vezetője, 1973-tól pedig Köröm plébánosa.

Miért szeretjük ennyire és ilyen régóta ezt a könyvet? Először is azért, mert mindenkori olvasóját a száz éve született Pilinszky János életművében kalauzolja, aki egészen különleges helyet foglal el a huszadik századi

magyar irodalom történetében – úgy is, mint költő, és úgy is, mint katolikus gondolkodó, aki szerint „Isten nem a művészetnek egy témája, hanem minden művészet örök forrása”. A költő spirituális útjának alfája és ómegája Jézus, vallásosságának fókusza az ő alakja s a hozzá fűződő eleven kapcsolata. A krisztusi megváltás munkája Pilinszky művészi mintájává lesz, ezért tekinti ars poeticájának az evangéliumot. Katolikus hitére elsősorban nem egy sajátos műveltségként, nem is erkölcsi szabályrendszerként, hanem valóságos és eleven kapcsolatként tekint, amely nem korlátot, hanem lehetőséget, tágas horizontot nyit meg a számára – Nemes Nagy Ágnes szavával élve: „hatalmas, tárt karú energiarendszert”. Pilinszky versesköteteit forgatva erre a tágas horizontra csodálkozott rá a teológus- és dogmatikaprofesszor, Fila Béla is, aki így jellemezte az életművet: „Régóta gondolkodom rajta, hogy annak, amit én tanítok, a katolikus világszemléletnek a huszadik században lehet-e olyan költői megfogalmazása, mint amilyen a maga korában Dante *Isteni színjátéka* volt. Most látom, hogy Pilinszky ezt megcsinálta.”

Szeretjük Kuklay Antal könyvét különleges műfaja, kompozíciója, beszédmódja miatt is, ami sajátosan „sokfelédűvé” teszi: egyszerre lelki olvasmány, irodalomtörténeti forrásmű és rendhagyó szerzői monográfia, egyszerre teológiai, filozófiai és esztétikai dialógus és dialógusban tetet öltött műalkotás. Ha műfaját egyetlen szóval kellene meghatározni, azt mondanám: *A kráter peremén* egy Pilinszky-breviárium. Ahogy a breviárium az egyházi év kompozíciójához rendeli a szentírási olvasmányokat, ez a könyv egy – személyes és egyetemes – belső út állomásai köré rendezi a költő egyes verseit, esszéit, interjúinak részleteit, a róla szóló visszaemlékezéseket, más írók hozzá kapcsolódó műveit. A belső út állomásait a fejezetcímek jelzik – Prológus; Száműzetés; Infernó; Bűn; Ítélet; Háború;

Agónia; Passió; Halál; Művészet; Részvét; Intézeti lányok; Találkozás; Gyermeki figyelem; Hazatérés; A süket pillantása; Epilógus – ezek rajzolják ki a könyv makrostruktúráját. „A Biblia és a Divina Commedia kompozíciója volt segítségemre – írja a könyv végén található interjúban Kuklay Antal – az elveszett paradicsomtól a mennyei Jeruzsálemig, az eltévedéstől a pokoljáráson és vezeklésen át a boldog célhoz érésig, szóval az elveszett Édenről a megtalált atyai házig. Ezek a fogalmak azonban egymást átfedő körök [...]” A fejezetcímek nem követnek sem időrendet, sem a szerzői életrajz állomásait, de még irodalmi vagy teológiai témaköröket sem jelölnek. A személyes és egyetemes belső út sokkal inkább ciklikus, mintsem lineáris természetű: állomásai ismétlődnek, spirálszerűen egymás fölé íródnak. S ahogy az út egyre magasabbra ível, úgy lesz az életműből kirajzolódó „üzenet” egyre rétegzettebb, egyre összetettebb – de egyre egyszerűbb és egyre világosabb is.

Ugyanilyen izgalmas a könyv mikrostruktúrája. A szerző így fogalmazza meg módszertani alapelvét: „egy gondolat interferenciagyűrűt próbáltam felvázolni, ahogyan térben és időben tovaterjed, és egy-egy alkotásban újra meg újra tetet ölt”. S valóban: azt látjuk, hogy a fent említett spirális út minden nagy körére kisebb „körutak” fűződnek fel, akár a gyűrűk vagy a mesebeli éjig érő fa levelei. Ahogy a nagy köröket a fejezetcímek, a kis köröket a fejezeteken belül csupa nagybetűvel szedett verscímek jelzik. A „gyűrűk” további szövegei – már kisbetűs címmel – mind az tárgyalt verset magyarázzák és világítják meg sokféle nézőpontból, miközben egy tágabb életműbeli, illetve magyar- és világirodalmi kontextusban is elhelyezik. „Könyvem montázstechnikával készült – írja Kuklay Antal. – Megpróbáltam különféle műfajú szemelvényekkel segítséget nyújtani az olvasónak egy-egy vers értelmezéséhez, útmutatást adni meditációhoz.” A verskísérő szövegek között

az antikvitástól a modernitásig mindenféle korból és kultúrából találunk szerzőket, de személyes kortársi és baráti visszaemlékezések, szentírási locusok, illetve teológiai és filozófiai művek részletei is helyet kapnak itt.

A részben vagy egészében megidézett Pilinszky-esszéknek kitüntetett szerepe van a versmagyarázó körökön belül, és nemcsak a számosságuk miatt. Ha az interpretált versektől és minden további szövegtől függetlenül csupán a kötetben szereplő esszéket vizsgál-nánk, már ezekből is kirajzolódna az a csak Pilinszkyre jellemző, sajátosan eredeti világlátás, szemléletmód vagy gondolatrendszer, amit pedig maga Pilinszky sohasem rendszerezett tudatosan. Önmagában is remek esszévalogatással van tehát dolgunk, amely ezt a rendszerezést is pótolni látszik. Némi elfogultsággal azt is mondhatjuk, hogy ezek a kötetben szerepeltetett írások a műfajon belül a szerző nem mindig legismertebb, ám legjobb művei.

Kuklay Antal nemcsak Pilinszky-esszékkel és más szerzőktől vett szemelvényekkel magyarázza a verseket, hanem maga is értelmezi őket: ezeket a saját szövegeket dőlt betűs szedéssel különíti el a kötetben. A kötetről a szerzővel interjú készítő Cs. Varga István találó hasonlaltal világítja meg Kuklay Antal versértelmezői attitűdjét: „Meditációi hasonlatosak az igehirdetéshez, amikor is az evangéliumi fejezeteket felolvassa a pap, aztán a prédikációban értelmezi őket, kibontja az örömhír üzeneteit.” Az önálló interpretációk magja legtöbbször az a központi, szöveg-szervező motívum, amelyet Kuklay Pilinszky nyomán „modellnek” nevez: „A modellt egzakt pontossággal kell felismernem, az értelmezésben viszont maximális szabadsággal rendelkezem.” A szöveg egészét szem előtt tartó, ám rövid és tömör interpretációk éles, de egyben intuitív logikával, világos és áttekinthető érveléssel dolgoznak. Lényeglátó gondolatmeneteik – melyeknek szerzői hátte-

rében ott van a klasszikus humán műveltség tágas horizontja, a filológusi alaposság és az oknyomozó lelemény – sok esetben egészen rejtélyes, érthetetlennek, sőt, abszurdnak tűnő versmoccanatokhoz adnak kulcsot.

Végül, de nem utolsó sorban szeretjük *A kráter peremén* című könyvet a szerzője, Kuklay Antal miatt is. A kötetet a Pilinszkyvel folytatott személyes beszélgetései ihlették, így maga a könyv is dialógussá alakult, bensőséges beszélgetéssé. Ami Kuklay Antal számára a legfontosabb célja az írásnak, az „az empatikus kapcsolat, a halálon túli, posztumusz párbeszéd a költővel”. De a szerző nemcsak magával Pilinszkyvel folytat dialógust, hanem mindazokkal az emberekkel, írókkal és művekkel is, akikkel élete során a költő valamilyen módon „beszélgetett”, és ugyanígy párbeszédbe elegyedik a mindenkori olvasóval – Pilinszky olvasóival és ennek a kötetnek az olvasóival is.

Kuklay Antalt Pilinszky János értelmzőjeként és közvetítőjeként nemcsak rokonszenves beszélgetőtársi attitűdje teszi hitelessé – melyet a figyelmes hallgatás, a megértés és az együttérzés, a tapintat és az alázat kivételesen magas szintje jellemez –, hanem mindenekelelt a nézőpontján átsütő hittapasztalata. A személyes és eleven Isten-kapcsolat – mint közös tapasztalati horizont – a párbeszédet vertikális irányba is megnyitja. Emiatt *A kráter peremén* nem pusztán tudományos mű, sőt: a tudományosság igényét felülírja a bensőséges megértés és megértetés vágya, amely nemcsak az értelem, az intellektus, hanem mindenekelelt a szív nyitottságát kívánja meg az olvasótól. „Könyvem nem tudományos mű, melytől megköveteljük egy egzakt módszer következetes alkalmazását – vallja Kuklay Antal. – Az esszé szabadságával kalandozik a kötött és oldott gondolkozási módok közt. Nem a monográfia gőzhangere, hanem kalauz egy erdei sétához [...]”

*Hernádi Mária*

A RECENZIÓK SZERZŐI

BAGYINSZKI PÉTER ÁGOSTON ferences szerzetespap, teológus, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola oktatási és kutatási rektorhelyettese, a Fundamentális Teológia Tanszék vezetője; bagyinszki.agoston@sapientia.hu

BAKOS GERGELY bencés szerzetes, filozófus, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Filozófia Tanszékének vezetője; bakos.gergely@sapientia.hu

PETRES ERIKA LÚCIA domonkos szerzetesnő, a Sapientia Főiskola Filozófia Tanszékének docense; petres.lucia@sapientia.hu

VÁLÓCZY JÓZSEF római katolikus pap, teológus, filozófus, az Esztergomi Hittudományi Főiskola tanára, az Angyalföldi Szent Mihály Plébánia papi közösségének tagja; valoczyjosef@gmail.com

JAKAB KRISZTINA FRANCISKA teológus, szakfordító, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán szerzett bakkalaureátust 2007-ben, licenciátust 2009-ben; jakab.krisztina@gmail.com

KÉK EMERENCIA teológus, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Morálteológia Tanszékének docense; kek.emerencia@sapientia.hu

HERNÁDI MÁRIA irodalomtörténész, teológus, a PPKE BTK Óvó- és Tanítóképző Tanszékének adjunktusa; hernadi.maria@btk.ppke.hu